

בכ"ז מינכן סימן לח:

לא יטול המזוזה כשעוקר מדירה אשר דר בה, כי סכנה הוא.

א. האיסור

בגמרא (בבא מציעא קב.) איתא: תנו רבנן המשכיר בית לחבירו על השוכר לעשות לו מזוזה, וכשהוא יוצא לא יטלנה בידו ויצא. ומנכרי נוטלה בידו ויוצא. ומעשה באחד שנטלה בידו ויצא וקבר את אשתו ושני בנו, מעשה לסתור אמר רב ששת ארישא, פרש"י שוכר מישראל הוה, דתניא רישא לא יטלנה בידו ויצא ע"כ.

ב. הטעמים

בפוסקים הובא כמה טעמים: א. בתוספות (שם ד"ה לא יטלנה ויצא) נתן טעם לדבר, דאף על גב דאמר שמואל דמטילין מבגד מבגד, גבי מזוזה אסור לפי שהמזיקין באין בבית שאין בו מזוזה וכשנוטלה כאילו מזיק לאותן שידורו בבית^א. ובכ"ז (י"ד סימן רצ"א) הביא טעם זה.

ובחכמת מנוח (שם) נתקשה בדברי התוס', מה החשש כל כך מפני האחרים שבאים לדור, הרי כשיבואו לדור הם עצמם יקבעו מזוזות וזה ישמרם, ותירץ דנפק"מ בחו"ל דלא קובעים מיד רק לאחר ל' יום, ואף בארץ ישראל א"א לצמצם שתיכף יקבע עיי"ש כך נראה כוונתו^ב.

מקורות והערות

חכמים ונטלה בידו לכן בא העונש עליו ר"ל.
ב. ובספר ראשון לציון [להאור החיים הקדוש] (י"ד סימן רצ"א), הקשה כקושיית החכמת מנוח דהרי הדרים יקבעו וממילא ליכא מזיקין, ותירץ דיש הפרש בין כשאינו מוריד המזוזה שאז אינם נכנסים כלל, לאם נכנסו וצריך לסלקן מכח המזוזה, ואף דכל בית קודם

א. בשו"ת יד יצחק [גליק] (סימן רע"ז) כתב ומה שהקשה מעלתו דמתוס' נראה דהנזק בא לאותו שרוצה לדור בו ומהש"ס (בב"מ קב.) ממעשה שהיה משמע דהנזק בא להיוצא משם עכ"ד, ונ"ל דודאי עיקר האזהרה להיוצא משם שלא יגרום היזק סכנה לאותו שיבא בו אח"כ, אבל שם בעובדא דש"ס היה שהיוצא עבר על דברי

ב. בשאילתות דרב אחאי גאון (פרשת שלח סעיף קב"ו סק"ד) כתב טעם אחר וז"ל, דהדר בבית וקבע ליה מזוזתא וקא נפיק ליה אסיר למשקליה מינה משום דקא מבטיל לה למצוה, דתנו רבנן המשכיר בית לחבירו וכו' (ועיין מ"ש ע"ד בשאילת שלום שם).

ג. בנמוק"י (ב"מ שם) הביא בשם הריטב"א וז"ל, ואף על פי שאמרו גבי ציצית מתירין מבגד לבגד שאני הכא דכיון דחלה קדושת שכינה בבית זה אין לו לסלקה משם ע"כ. ד. בספר ראשון לציון כתב וז"ל, ולענ"ד עוד טעם דלא יטלנה בידו דאסור לקלקל דבר מתוקן דחיישינן שמא אידך שידור בה לא יקבע בה מזוזתא והוי כלפני עור, אלא יקח דמיה ויניח הבית כהלכתה, עכ"ל.

ג. להלכה

דברי הגמרא נפסקו להלכה ברמב"ם (פ"ה מתפלין ה"א), רי"ף ורא"ש (שם), טור ושו"ע (יו"ד רצ"א סעיף ב') דהשוכר בית מחבירו חייב לקבוע בה מזוזתא וכו' וכשיצא לא יטלנה, ובבית לחם יהודה על השו"ע ציין לדברי רבינו.

ד. מה חידש רבינו

רבים הקשו מה חידש רבינו בזה הלא הוא איסור מדינא דגמרא (ב"מ שם), ובשבעים תמרים כתב לתרץ, דאפשר דבא לאשמעינן דאפילו אם קובעה מיד בבית אחר, דלדעת הנמוקי יוסף בשם רב אחא משבחא שרי קמ"ל רבינו דאפילו בכה"ג הוי סכנה¹, או אפשר דקמ"ל דאפילו אם זה שבא לדור יקבע תיכף מזוזתא שלו, ומשמשין כניסה ויציאה באחד אפילו הכי הוי סכנה. וראה להלן (אות ט') בנידון זה.

ה. מוכר או משכיר בית

בשם שלשוכר אסור ליטול המזוזתא כשיוצא, כך למשכיר או למוכר ביתו אסור ליטול המזוזתא שבפתח הבית, ונחלקו הפוסקים אם יכול המוכר לתבוע דמי המזוזות שבפתח הבית².

מקורות והארות

ד. וב"ב בספר בית לחם יהודה (יו"ד סימן רצ"א סק"ב) והובא בברכי יוסף להחיד"א (שם סק"ג).

ה. בשו"ע חו"מ (סימן י"ד סעיף י"א) מובאים הדברים שנמכרים בכלל הבית, והרמ"א הוסיף ויש אומרים דחיבור ביתידות לא מיקרי חיבור, ובבאר הגולה (אות ק) הביא בשם הה"מ דכתב דכיון דיש ספק אם המחבור ביתידות הוא בכלל המכירה, מספק לא קנה והוא בחזקת מרא קמא. ועיין ברמב"ם (פ"ו משכירות) דמשמע דשכירות שוה למכר, והנה מזוזות הקבועים בסיכי והיה ממכר סתם על הבית אם לכלול המזוזות בכלל המכירה

שקבעו המזוזתא היו מוזיקין וקובעים מזוזתא ומסתלקים ה"נ יסלקו אותם לאחר מכן הדדים ע"י קביעת המזוזתא, שאני הכא דהיה מניעה למוזיקין מצד המזוזתא ולכן כאשר נוטלה משם הם מתכנסים ובאים, כאשר הם מגיעין עתה למקום שלא היו יכולים לבא אליו משא"כ מעיקרא, וזה חילוק דמסתבר.

ג. וב"ב בספר שושן סודות המיוחס [לתלמידי הרמב"ן] (כ"ח עמוד א') הדר בבית ישראל בצאתו לא יקח המזוזתא כי השכינה לא זזה משם, והלוקח תמות אשתו מדה תחת מדה.

1. התנה מתחילה להוריד המזוזה

בשו"ת פאת שדך (סימן קל"א) כתב דאפילו התנה מתחילה בשעת קביעתן שיוכל ליטלן בצאתו אסור, שאין בידו להתנות על זה.

2. להחליף במזוזה שאינה מהודרת

שובר שקבע מזוזה מהודרת בביתו ורוצה להחליף המזוזה כשעובר דירה, יש אומרים דמותר להסיר מזוזה מהודרת ולהניח במקומה מזוזה כשירה שאינה מהודרת¹, ויש מי שכתב שיותר נכון שכמה ימים קודם שיוצא מדירתו יקבע מזוזה שאינה מהודרת².

מקורות והארות

לפינן להכא לדעת הפוסקים שצריך לשלם.

1. ז"ל הדעת קדושים (י"ד סימן רצ"א סעיף ב'), אך להחליף מזוזה (כשיוצא) אף ששוין או (לתת) שאינה חשובה כ"כ במקום החשובה אין חשש לכו"ע, וכן בנוטל לבדקה ומשהה עד שיבא חכם לעיר לשאלו בספק שבה בשוכר בחו"ל קיל ודאי, משא"כ בבעל הבית י"ל שרק הכרחיות הבדיקה קיל, וכיון דשוהה לשאול י"ל דנכון להעמיד שם מזוזה אחרת לפי שעה. עוד מצאתי כתוב הגם שאין להוציא מזוזה כשיוצא, מכל מקום אין חשש להחליפה ולהניח שם מזוזה שאינה מסופר מובהק כ"כ, ובפרט שיוכל לומר שמוציאה לבדקה ואח"כ משים מזוזה אחרת שאינה פסולה, עכ"ל. **ובשו"ת לבושי מרדכי** (תלחאי, י"ד סימן מ"ב) ביאר הא דאפשר להחליף ולקחת לעצמו המזוזה היותר יקרה מפני דיש בזה מצוה דזה אלי ואנוהו והמצוה מגינה עליו. וכ"פ בשו"ת מילי דאבות (ח"ה או"ח סימן ו') ובחובת הדר (פ"א סעיף י"ב). **ובשו"ת שבט הלוי** (הג"ל) כתב, אם יש למוכר מזוזה יקרות שהוא קבען הדין נותן שמותר לפני יציאתו להחליף היקרות על קטנות כשרות ג"כ, ואעפ"י שהביא הפ"ת דלענין איסור להוריד אפילו במוכר יוצא ולוקח נכנס מיד וקבען מיד אסור אעפ"י שלא יהיה הבית רגע בלי מזוזה והיינו משום לא פלוג בגזירתן, מכל מקום זה דוקא כשמוכר מוריד והלוקח קובע מיד בזה שייך לא פלוג דזה היה עיקר גזירתם. אבל מה שמוכר עושה בעוד הבית ברשותו שמוריד וקובע מיד אחרים ומוסר לו הבית עם מזוזה כשרות בזה לא גזר, ובפרט אם דעת המוכר לקובען בבית אחר כרגיל דהא בזה בלא"ה פליגי הראשונים אם יש איסור הורדה עיין מג"א (סימן ט"ו ס"ק ב'). וע"ע בשו"ת יביע אומר (ח"ג י"ד סימן י"ח).

2. כ"כ בשו"ת באר משה (ח"ג סימן קפ"א) וז"ל, מפני חומר הענין סכנתא חמירא מאיסורא וכו', דרכי לומר

הוא ספק, ולפי הה"מ יש מקום לומר דזה בחזקת מרא קמא והם של מוכר ומשכיר, אמנם הפתחי תשובה (ח"מ שם סק"ה, וביר"ד סימן רצ"א סק"ח) הביא בשם שו"ת שיבת ציון (סימן ק"י) שחידש דאף דבמחומר בסיכי במכירה הוא בחזקת המוכר מכל מקום מזוזה שאני, דכיון דבמזוזה יש הלכה שאסור למוכר ליטלה עמו נמצא שאין הספק על עצם המזוזה אם נמכרה או לא ויטלנה המוכר, דעל כל מקרה היא חייבת לישראל ברשות הלוקח, רק הספק הוא האם הלוקח צריך לשלם על המזוזה או לא, וכיון דיש ספק אם המזוזה בכלל המכר ואז אין חיוב תשלום על המזוזה, או שזה לא כלול במכר וחייב לשלם ממילא הלוקח הוא המוחזק בכסף ואין להוציא ממנו, ולפי"ז ה"ה בשוכר, מצד הדיני ממונות אף אם המשכיר יכול לטעון דהמזוזה לאו בכלל המכר דהוא המרא קמא, מכל מקום כיון דאסור ליטלם ונפק"מ רק על דמיהן אם רשאי לדרוש מהשוכר הדמים, כשרוצה השוכר להחזיק בהם השוכר נחשב למוחזק. **אמנם** יש פוסקים שחלקו על השיבת ציון, עיין שו"ת שבט הלוי (ח"ב י"ד סימן קנ"ט) שכתב דלא דמי. דמזוזה שקבעה המוכר אינה חלק מהבית ולא שייכא לגוף קנין הבית, אלא הרי היא חובת הדר ומצותו של מוכר שעליו הוטל לקובעה כשדר בבית. וכשמוכר הבית מעתה חל חובת הקביעות והמצוה על הלוקח ומצותו דיליה, ופשיטא דאין למוכר להמציא בדמים שלו מצוה ללוקח שהלוקח לבד מחויב בה, ומה דאין המוכר רשאי להורידה אין זה מוסיף כח לזכות הבנין של הלוקח, דאיסור הורדה לטובת הלוקח שלא יקננו מזיקים בבית כמבואר בגמרא וראשונים, אבל פשיטא דדמים יש לו עליו, ולגבי הא דמכירה דומה לשכירות עיי"ע בשו"ת מחנה חיים (ח"ג סימן ל"ד ול"ה) ושו"ת עמק התשובה (סימן קמ"ט). ועיין בפתחי חושן קנינים (פרק י"ד הערה ס"ח). **ועיין** לקמן (הערה י"ז) גבי דין מזוזה מהודרת כמה צריך לשלם ומינה

אמנם י"א דאין ראוי להסיר המזוזה מההודרת ולהניח מזוזה פשוטה, ואפילו אם רוצה להסיר מזוזה פשוטה ולהניח מההודרת ג"כ אינו נכון".

ח. להסיר מזוזה ע"מ לבדקה

יש מי שכתב דאף לדיעות שאין להחליף מזוזה, מכל מקום אם מוריד מזוזה כדי לבדקה

מקורות והארות

להוציא מזוזות שלו וזה להכניס את שלו תיכף משמש כניסה ויציאה מכל מקום אסור, אע"ג דלא שייך בזה הני טעמים דנאמרו לאסור מכל מקום ל"פ רבנן עכ"ד. הרי דגם בכה"ג אסור אפילו במקום דל"ש טעם האיסור, ובאו"ח (סימן ט"ו) כתב המג"א (ס"ק ב') דשאלות מתיר במזוזה כשרוצה לקובעה בפתח אחר, אבל התוס' אוסרים, וכתב בשם הלבוש דאם רוצה לעשות ציצית יותר יפים מותר ליטלן, משמע מזה דבמזוזה גם בכה"ג אסור. וכן בפמ"ג (שם בט"ז ס"ק ב') אוסר בכל גוני. ולכן אסור ליטול מזוזות הללו משם בכל גונו. (אמנם בשו"ת מילי דאבות (הג"ל) השיג עליו שלא עיין בדברי הלבוש, דהלבוש מביא בסוף דבריו דאפשר להשליך הציצית, וזה אי אפשר במזוזה כמובן, וע"כ לא הזכיר רק ציצית ולא הזכיר מזוזה). ובשו"ת הלל אומר (יו"ד סימן קפ"ג) כתב ג"כ דאין להזיז המזוזות ממקומם ובפרט במקום שיש סכנה, וטעמו עפמ"ש"כ בר"ן דאסור אפילו כשצריך המזוזה לבית אחר כיון דחיללה קדושת שכינה בבית זה אין לו לסלקה משם כו', וע"כ אין לנו לעשות שום ערמה וטצדקאות בזה. ובאמרי יושר (סדר נויקין, בהנהגות החזון איש אות ק"ב) כתב י"א שאחד שאל למרן החזון"א כשיצא דירתו אם יכול להחליף מזוזות מההודרת בפחות מההודרת והשיב "מען רייסט ניט קיין מזוזות" [תרגום: לא קורעים מזוזות]. וע"ע שו"ת משיב דברים (סימן י'). ובתשובות ונהגות (ח"ב סימן תקמ"ט) כתב ואני מהמחמירים בענין זה מפני הסכנה, ועובדא ידענא מת"ח אחד כאן שהיקל ולקח עמו מזוזותיו מההודרים מביתו שנכנסו שם חפשיים ולא דקדקו וקבעו במקומם מזוזות מפקפקות, ותוך ימים ספורים נפטר הת"ח במיתה חטופה, ומשפחתו תלו הדבר בעוון זה, אבל לאחר שנכנס אחר אם לקח והדייר הניח כשר נראה להקל כמ"ש וצ"ב בפוסקים. סוף דבר אם המזוזות שלו מההודרים ורוצה ליקחם, כדאי לא להחליפם עד אחרי שיעזוב ויכנס אחר וישתמש במזוזה, ורק אז יאמר לו שיקנס בממון כדין, או יקח אחרת כשרה ויבדוק מההודרים ויחזיקם לעצמו, וזה קובע וזה לוקח ואז מותר.

שהבעה"ב היוצא אם רוצה כמה ימים לפני צאתו מן הבית יחליף מההודרים על מזוזות פשוטות וכשרים בודאי, באופן שכשיצא אינו מסיר המזוזות והוא בעצמו דר בבית עם אלו המזוזות שמניח על מזוזות הבית. ובכה"ג לא יברך על קביעת המזוזות החדשות הפשוטות. וכ"כ הדעת קדושים דלא יברך בכה"ג, וראה בשו"ת יביע אומר (ח"ג סימן י"ז אות ט') בזה. ועיין שו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סימן רפ"ה) ושו"ת מהרש"ג (יו"ד סימן ד'). ובמזוזות מלכים [הוא חלק מספרי שולחן מלכים להגאון רבי משה צבי לאנדא זצ"ל דומ"צ וראש ישיבת קליינווארדיין] כתב, ונראה דמברך בריך רחמנא בהרהור שם ומלכות. והוסיף ע"ז, ולכתחלה יבקש מהשני הבא אחריו, שהוא יסיר המזוזות הראשונות, ויחליפם באחרים, דעל השני אין שום חשש ופקפק ואם לא ירצה השני למלאות מבוקשו, אם המזוזות שלו חביבות עליו ביותר, יכול להסירם ולהחליפם באחרות. ובגליון אור תורה (שנה רביעית סימן ט"ו) כתב הגאב"ד דק"ק פאקש נ"י שאחרי שנכנס ודר שם השני והוא כבר דר בדירה החדשה שלו, הרשות בידו להחליף עמו שיקח משם מזוזותיו היפות ויתן לו מזוזות קטנות שיש לו בבית החדש אם ירצה השני, דבכהאי גוונא אין חשש, דתקנת חכמים לא היה אלא להיוצא, אבל אם כבר דר ביה לא היה תקנת חכמים. ולא אדע, איך סמך עצמו על סברת כרסיות בחשש סכנה פריקא לסכנתא, ע"כ.

ת. בשו"ת יד יצחק (ח"ג סימן של"ט) כתב, אודות שאלתו באחד שמכר ביתו לישראל אחר ולא ירצה להניח שם המזוזות שבו שהם חשובים אצלו שבאו לו מירושת אביו, ועוד שהם מסופר מומחה ומעלתו אמר לו שאסור ליטלם משם כמ"ש בשו"ע (יו"ד סוף סימן רצ"א) והביא מ"ש בשע"ת (שם) בשם השיבת ציון ומסתפק מעלתו אולי מותר אם יקבע שם מזוזות אחרים תחת אלו, וכתב לפמ"ש תוס' (ב"מ קב.) הטעם מחמת מזיקין שאסור לגרום לבוא בבית ישראל אחר שבא לשם, א"כ באופן זה אפשר דמותר עכ"ד, הנה הלא כתב (שם) בשע"ת בשם הברכ"י דאפילו שניהם עומדים שם זה

יכול גם להחליפה^ט. ולכן נוהגין כשרוצה לצאת מדירה ולהניח מזוזות אחרות פחות מהודרות בודקין את המזוזות שהוריד וקובעין מזוזות אחרות, ובחול"ל יש עצה נוספת שהשוכר השני או הבעה"ב שנכנס לדירה יסיר המזוזות של השוכר הראשון [והשוכר הראשון אינו חייב במזוזת בדירתו החדשה עד ל' יום] ויניח מזוזות משלו ויחזיר המזוזות לשוכר הראשון'.

ט. כשקובעין מיד מזוזת אחרת

אף אם בעל הדירה או השוכר החדש שבא מיד לדור שם יש לו מזוזות מוכנים ועומד לקובעם גם כן יש סכנה ואסור להסיר המזוזות^א. אמנם לאחר שהדייר החדש

מקורות והארות

נמשכין בצ"ר המזוזת מקדימין ליום הכניסה דמזיקין ולא משהו למצוה אפילו פורתא ובכי הא זר לא יעבור וליכא למיחש למזיקין. ולפום מאן דאמר דטעמא שלא יתירשל הנכנס במצוה, עין רואה זריז קדים ובירדו מוכנת להניחה כהרף עין ועלתה ידו על יד רעהו, והיה מקום לומר דבכה"ג שרי ליוצא ליטלה. ועוד נראה להביא ראיה ממ"ש הרב עולת תמיד (או"ח סימן ט"ו) על דברי השאלות דהא דאסור להתיר ציציות מטלית שמוכרה לישראל, היינו דוקא כשאין הלוקח נותן בה ציציות תכף, אבל אם מטיל בה הלוקח תכף שרי ע"ש, וממנו נקח לנ"ד במזוזת דשרי לה לאיניש דנפיק מבייתא לאפוקה ואותה שאמרו לא יטלה היינו דחיישינן שמא תיפוק ולא תיעול תמורתה, אבל בנ"ד דמוכנת היא להניחה תכף שרי. ויש לדחות קצת כאשר יראה המעיין. ומסתברא לן דלא פלוג רבנן במזוזת, וגם בנדון שלנו הן לו יהי דלא שייכי הנהו טעמי לא פלוג ואעיקרא דברי הרב עולת תמיד בציצית מפוקפקים אצלי, וכל שכן בנדון שלנו במזוזת ומה גם דנזכר דין זה בש"ס במזוזת ושכיח דדוק היטב, עכ"ד. **וכ"ב** השבעים תמרים בתירוץ השני דרבינו בא לחדש בצוואתו דאפילו אם זה שבא לדור, יקבע תיכף המזוזת שלו ומשמעין כניסה ויציאה כאחד, אפ"ה הוי סכנה ועיין ברכ"י, עכ"ד. **אמנם** בשו"ת באר משה (ח"ג סימן קפ"א) כתב להקשות על הברכ"י וז"ל, ואני מצאתי בשטמ"ק (מנחות מא: אות כ"ד) שמפורש דלא כהברכ"י, דנחלקו (שם) רב ושמואל אי מתירין ציצית מבגד לבגד רב אוסר ושמואל מתיר, וכתבו התוספות (שם ד"ה רב אמר) ושמואל דאמר מתירין אע"ג דקסבר חובת טלית היא, כיון דאין לו אלא כדי טלית אחת טוב שיתן באותה שהוא חפץ להתעטף בה ולא דמי למזוזת, עכ"ל. והשטמ"ק הוסיף דלכך לא דמי למזוזת לפי שהיא לשמור מן המזיקין, ואם ניטלה מן הבית כיון שישראל גר בו הוי ליה כמזיק

ט. **ראה** מש"כ לעיל (הערה ו') בשם הדעת קדושים (יו"ד שם סעיף ב') דרשאי להסיר מזוזת ולהניח מזוזת אחרת מסופר שאינו כ"כ מובהק, ובפרט שיכול לומר שמוציאה לבדקה, ואח"כ מניח מזוזת אחרת שאינה פסולה. וכ"פ בשו"ת לבושי מרדכי (תרצ"ו. סימן ק"מ) ובשו"ת חלקת יעקב (יו"ד סימן ק"ט). **ובשו"ת** מילי דאבות (שם) כתב, דאפילו לפי היד יצחק שאוסר להחליף מזוזות אפילו למהודרות, מכל מקום מותר לבדוק המזוזות ואז להחליף ולהניח מהודרת. י. **כ"ב** בשו"ת באר משה (ח"ג סימן קפ"א), ועצה היותר נכונה והגונה היא שהבעה"ב השני הנכנס להבית הוא יחליפנו אחר שנכנס, דמן הדין צריך לשלם דמי המזוזות השייכים להבעה"ב היוצא, ומאחר שיש לו אחרים למה ישלם, ובכה"ג הכל יודו דשרי לו להחליף מזוזות של אחרים על מזוזות השייכים לו ולקיים מצות מזוזת במזוזות שקנין כספו הוא, ושוב יקבע הבעה"ב שיצא מבית זה על ביתו, כי עד ל' אין לחייבו לקבוע יוכל להמתין יום ויומיים, עכ"ד.

יא. **בברכי יוסף** (סימן רצ"א סק"ה) כתב האי מאן דנפיק מהאי ביתא ובא רעהו זה נכנס וזה יוצא ובא שעתא שניהם היו נכונים, זה להוציא מזוזתו וזה להכניס את שלו, תכף משמש כניסה ויציאה יש לחקור אי בכי האי גוונא שריותא והיוצא אשר יצא הוא המוציא דאפיק משמע כיון דכמו רגע מזוזות הנכנס נקבעת, או דילמא מפקנא לית לה וכך הוא המדה תיעול ולא תיפוק והיוצא מניחה והולך והנכנס יגדל פרע ושלו לא הגיעו להניחה. ואחשבה לדעת דלפום הני טעמי הנאמרים באמת במימר קדישין יראה דמצוי לאפוקה, דתכף מעלנא אית לה תמורתה, דלפום מאי דאמור רבנן בטעמא מפני המזיקין שלא יכנסו ביני ביני הכא לא שייך, כי הן בעודנו היוצא מפיק ודחיק ואת שנית לעומתו ביד הנכנס מוכנת להניחה ושניהם כאחד

שנכנס לדור קבע מזוזה אחרת משלו ודאי מותר לראשון ליטול המזוזה שלו י.

י. לשלם לשוכר דמי המזוזות שהניח

השוכר בית בין מיהודי בין מגוי חייב השוכר להתקין מקום המזוזה וגם את המזוזה עצמה^ז, וצריך הדר אחריו בבית זה לשלם לשוכר הראשון את דמי המזוזות, ומכל מקום גם אם אינו משלם לא יסיר הראשון את המזוזה משום דחמירא סכנתא^ז, ויש מי שמיקל בכה"ג להסיר המזוזות^ט, ומכל מקום אם השוכר עדיין חייב למשכיר

מקורות והארות

בית יוסף והכי חזינן לגאון רב אחא משבחא ורבינו יונתן והריטב"א וארוחות חיים ככתוב בשיטה מקובצת (ב"מ שם). ואולם לשון ה"ר מנוח שהביא מן בב"י הוא אם הראשון מקפיד טוב לשלמה לו אבל אין מוציאין ומייתי ליה בדרכי משה, ויש להעיר על מור"ם כאן בהגה"ה שכתב צריך לשלם ושינה מדין ה"ר מנוח שנאמר בו כי טוב לשלם, וגם בשיטה מקובצת הביא משם הריטב"א דאפשר דצריך לשלם, אך מדברי רב אחא ורבינו יונתן דמייתי התם בשיטה מקובצת מוכח קצת דסברי דבעי שלומי. ובחידושי הריטב"א הנדפסים כתוב אית דבעי למימר דמצי ליטול אעפ"י שאינה צריכה לו וכל כמה דלא יהיב ליה דמים הוא נוטלה ויוצא עכ"ד. נמצא דיש בזה ג' שיטות, דעת רבי מנוח דאין מוציאין, דעת רבינו יונתן דחייב לשלם דמיה, והריטב"א מסתפק בדבר, ועיין בחידושי חכמת מנוח על הש"ס דכתב בפשיטות דכיון דלא נוטלה לא פורעין דמיה דהוי כהתנו שהראשון יעשה והשני לא יעשה, והוא סתם הדברים ולא הביא דיש בזה מחלוקת הראשונים. ולדעות דיש חיוב לשלם עבור המזוזה שקבע, מוכח מדברי הריטב"א הנ"ל דס"ל דאם אינו משלם לו מותר לו ליטלה ובכה"ג ליכא קפידא, אך כיון דבריטב"א החדשים מסתפק אם צריך בכלל לשלם דמיה, וכל שכן שיש חשש גדול בחומר העונש ע"כ נראה דחמירא סכנתא ולא יטלה גם כשאינו משלם לו. וכ"פ בערוך השולחן (שם) דצריך לשלם לו מעותיה ואם לא שילם אסור לו ליטול המזוזות.

טו. בשו"ת חלקת יעקב (יו"ד סימן ק"ס) כתב, י"ל כיון דבלא"ה איכא הרבה שיטות דמבית לבית אחר מותר כמו שנבאר לקמן, ובשעה"ד דעת הברכי יוסף לפסוק כן, א"כ כשאנו רוצה השוכר השני לשלם לו בעד המזוזות כיון שדעת הראב"ד והריטב"א והגאון דנוטלה ויוצא וכנ"ל אף כשאינה צריכה לו להמזוזה, ואם כן ממילא כשצריכין לו המזוזות לבית השני דיש

את חבריו דשמא לא ימצא אחרת מיד, עכ"ל. הרי דאם האחר הרוצה לכנס המזוזות כבר בידו מוכן ומזומן אין כאן שום חשש ושרי להיוצא ליקח המזוזות שלו בעת שיוצא. ועיין בשו"ת תשורת שי (סימן קל"ג).

יב. בשו"ת מור ומהלות (אהל ברכות סימן ט"ו) כתב, דכשהשני קובע מזוזה חדשה ומסיר המזוזה הישנה מותר לראשון לקחתה, וכן מדויק מלשון הגמרא לא יטלנה בידו הא כשהיא תלושה מותר ליטלה. וכ"כ בשו"ת יביע אומר (ח"ג יו"ד סימן י"ח סעיף ד'), בתשובות והנהגות (ח"א סימן תרנ"ד) ובחובת הדר (פ"א סק"ג) דאין בכה"ג בית מיחוש כלל.

יג. כן הוא בגמרא (מנחות מד. ב"מ קא:) ובפירוש רש"י ותוספות שם, ונראה בחקרי לב (יו"ד ח"ג הל' מזוזה ובחרי"מ סוף ח"ג) ושדי חמד (מע' מ') אם החיוב על השוכר הוא מדאורייתא או מדרבנן וכן נפסק בשו"ע (יו"ד רפ"ו סעיף כ"ב). עוד פסק שם המחבר (סימן רצ"א סעיף ג') דעל השוכר לתקן מקום הנחת המזוזה, ונראה דס"ל דאף אם צריך לזה מעשה אומן מכל מקום חייב השוכר לתקנו, וכ"כ מפורש מדברי המאירי (ב"מ שם) וכ"כ ביפה עינים על הירושלמי דאיתא שם מזוזה מעשה אומן דהכוונה על מקום המזוזה דלדעת הירושלמי החיוב על המזוזה הוא על השוכר.

יד. הבית יוסף (יו"ד סימן רצ"א) הביא, כתב הרב רבי מנוח על הא דלא יטלנה בידו ויצא, שאם הראשון מקפיד על דמיה טוב לשלמה לו, אבל אין מוציאין, ובשו"ע כתב הרמ"א בזה"ל, ואם הקפיד על מעותיה השני צריך לשלם לו (ב"י בשם הרב מנוח), ובבאר הגולה (שם אות ח') כתב, טוב לשלם, אבל אין מוציאין, והיינו דהרגיש בשניו הלשון בין הב"י לרמ"א, דהב"י כתב רק טוב לשלם, והרמ"א כתב צריך לשלם לו, ומלשון זה היה משמע דחייב מוציאין ממנו. ובברכי יוסף (סימן רצ"א אות ד') עמד ג"כ על שניו הלשון בין מ"ש הב"י למ"ש הרמ"א, וז"ל מקור הגה"ה זו מדברי ה"ר מנוח הובאו

ממון והוא מוחזק רשאי לנכות לו מחובו^{טו}. ואם השוכר הניח מזוזות מהודרות בדמים מרובים נחלקו הפוסקים אם יכול לתבוע ממנו דמי מזוזה מהודרת^ז.

מקורות והארות

הבעה"ב לשלם לו המזוזות א"כ הו"ל למעט בהוצאה על חשבון בעה"ב וע"ע להלן (הערה י"ז).

יז. בספר חובת הדר (פרק א' הערה נ"א) כתב דאפילו יש לו מזוזה מהודרת אינו יכול לבקש כי אם דמי מזוזה פשוטה. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ב סימן קנ"ט אות ב') כתב לגבי מוכר דצריך לשלם את כל דמי המזוזה ואף לשיטת השו"ת שיבת ציון (סימן ק"י) ראה לעיל הערה ה' דהלוקח אי"צ לשלם כיון דכשקנה דירה קנה גם המזוזה מ"מ זהו רק על גוף המזוזה, אמנם את ההפרש שבין מזוזה מהודרת למזוזה פשוטה צריך לשלם גם לשיטת השיבת ציון. ולפי"ז גבי שוכר פשיטא שצריך לשלם את כל דמי המזוזה המהודרת. ובשו"ת חלקת יעקב (י"ד סימן ק"ס) [ובעוד אחרונים] כתב על פי המבואר בחכם צבי (סימן ק"כ) ובשו"ת שבות יעקב (ח"ב סימן כ"ט) והמשנה למלך (פט"ז מהלכות מעשה הקרבנות ה"ז) בשאלתו באחד שאיבד לחברו אתרוג מהודר שקנה בדמים יקרים, דדעת הר"ם מינץ דאין צריך לשלם לו רק דמי אתרוג שיוצא בו ידי חובת אתרוג ולא אתרוג הדר, וראייתו מב"ק (ע"ה): דהאומר הרי עלי עולה והפריש שור ובא אחר וגנבו פטר גנב נפשיה בכבש, והחכם צבי (שם) השיג עליו בטו"ט וכתב עליו ששגגה בידו, דהתם אין לה דמים דאינה בת מכירה ואי אפשר לחייבו מטעם שיווי העולה אלא מטעם שהוא חייב לצאת ידי חובתו שקיבל עליו להקריב עולה להכי פטר נפשיה גנב בכבש, אבל באתרוג הדור דמים לו ויכול למכרו אף שעילוי דמיו הוא מחמת הידור מצוה אין בכך כלום, תדע דאלו גנב ס"ת שוה אלף זוז מחמת הידור בקלף וסופר אומן היעלה על הדעת שיפטור עצמו בס"ת שאינו שוה רק חמשים זוז הואיל ויוצא בו ידי חובתו ועתה כתבו לכם וכו', ונידון דידן נמי ממש כן הוא דמחוייב לשלם לו מחיר מזוזה מהודרת, עכ"ד. אמנם דבריו תמוהים וצריך עיון דלא דמי כלל לאתרוג שקנה בדמים מעולים וזה הפסידו, משא"כ הכא דיכול המשכיר לומר לי סגי במזוזה פשוטה ואיני צריך מהודרת, ואין לדמות מזיק שחל עליו חיוב תשלומין כפי השינוי בשעת ההיזק לאינו מזיק, שלא מצינו עליו חיוב תשלומין. ואדרבה מדברי יסוד דבריו של המהר"ם מינץ מסוגיא בב"ק הרי עלי עולה וכו' אפשר להביא מזה ראייה שיכול המשכיר לומר שרוצה לצאת מצות מזוזה במזוזה כשרה כלכד

הרבה פוסקים דבכל אופן מותר ובשעה"ד סמכין עליהם, וא"כ ממילא גם בהפסד ממון, הפסד דמי המזוזות, דשעת הדחק והפסד ממון הם בגדר אחד, וגם כיון דרוצה לגולו ממון שמחוייב ליתן לו מן הדין להבי"ח ורמ"א, מי יימר לן דמחוייב לשמרו מן המזיקין יותר מן העבירה דגזילת ממון, ובהצטרף כל זה מי שרוצה לסמוך על הנהו שיטות וליטול המזוזות כשיוצא מביתו ולקבעם בבית אחר כשאינו רוצה לשלם בעדם יש לו על מי לסמוך, ע"כ. אמנם יש לפלפל בזה דשמא כשעושה מעשה בידים, שמסיר המזוזה ועי"ז נגרם היזק לחבירו צריך להזהר יותר ודו"ק.

טו. בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סימן ק"ו) הביא דברי הברכי יוסף (ה"ל) שדקדק בדברי הרמ"א דשינה הלשון ממש"ש הב"י בשם הרב מנוח, וכתב דאפשר דדברי הרמ"א מקורם בדברי הגאון רב אחא משבחאה, דס"ל דיש חיוב למשכיר לשלם על המזוזות. אולם בשו"ת שיבת ציון (סימן ק') משוה דברי הרמ"א עם דברי הב"י בשם הרב מנוח דאין מוציאין ממנו, ומסיק כיון דאיכא פלוגתא והוא תפוס אין מוציאין מידו כיון דהוא מוחזק. ונראה לפרש הטעם דהמשכיר ראוי או חייב לשלם לשוכר תלוי במחלוקת הנ"ל, מכיון דכשהשכיר לו הבית בלי מזוזות, היות והמשכיר יודע דיש חובה מעיקר הדין להניח מזוזות ואסור לו להסיר המזוזות הוה כתנאי שאמר לו לשוכר הנח מזוזות ואני אפרע לך. עוד אפשר"ל לפי מש"כ התוספות דבעת שמסיר המזוזות נכנסין מזיקין לדירה א"כ הו"ל כמצילו מן המזיקין דבכה"ג האדם שניצל צריך לשלם לו ממון שהוציא כדי להצילו, כמבואר בחו"מ (סימן תכ"ו) הוראה את חבירו תובע בים או ליסטים באין עליו ויכול להצילו וכו' ויכול לפייסו וכיוצא בדברים אלו עובר על לא תעמוד על דם רעך, וכתב בסמ"ע (סק"א) ומלא תעמוד על דם רעך מרבינן אפילו להוציא ממון ע"י שישכור אחרים להצילו, וכתב הטור והרא"ש מיהו אם יש לו ממון להציל עצמו חייב לשלם לחבירו ומהתימה על המחבר ומהר"ם שהשמיטו, ע"כ. ולכאורה לפי טעם זה י"ל דבאופן שהשוכר משאיר מזוזות מהודרות מרובות בדמים יכול לתבוע מהבעה"ב שישלם לו לפי שוויים כיון שעכשיו יכול להצילו רק בדמים מרובים, אמנם יש לדחות דכיון דהשוכר ידע מתחלה שכשיצא צריך

א. שכר בית מגוי

שכר הבית מגוי כשיוצא מהבית יטול את המזוזות משם, אפילו אם המשכיר הגוי דרכו להשכירו ליהודי, דשמא ינהג הגוי מנהג בזיון במזוזות¹. ואפילו אם הנכרי השכירו כבר לישראל אחר, מותר ליטלו².

ב. גוי שוכר הבית אחריו

שכר הבית מישראל ויודע בוודאות שגוי בא לדור אחריו בבית זה יטול המזוזה משם שמא ינהג בהם הגוי מנהג בזיון, ואם הוא מסופק אסור ליטול המזוזה משם. אמנם אם הבעל הבית אינו חרד לקדושת המזוזה מותר בכל גווני ליטול המזוזה³.

מקורות והארות

יח. **בשיטה** מקובצת (שם) כתב, ובגוי אם נכנס אחריו מצוה ליטלה שמא יטלנה הגוי וינהג בה מנהג בזיון. א"נ שמא האורח שיראה שם מזוזה יכנס שם שיהיה סבור שישאל דר שם ויהרגוהו או יעלילו עליו עלילות, ה"ר יהונתן. וז"ל הרמ"ך, וכשהוא יוצא מן הבית וכו' אם אינה של ישראל או אין ישראל עתיד ליכנס ולדור בה עכשיו אלא גוי אע"פ שהיא של ישראל מותר לו להוציאם משם, ע"כ.

יט. **כ"כ** בארחות חיים. וז"ל שו"ת שאלת יעב"ץ (ח"ב סימן קכ"א), אודות הבית ששכר מגוי ונמכר לישראל אלא שעדיין לא נגמר הקנין כהוגן והקונה רוצה לחזור בו, וכפי הנראה יכריח הגוי ליהודי לקיים המקח. ונסתפק ידידי אם רשאי לקחת המזוזות מן הבית, לפי שעדיין לא נקנה הבית ליהודי במחלט, וצריך הוא למסור המפתח ליד הערל ששכרו ממנו. נלע"ד פשוט כה"ג אין כאן בית מיחוש ויותר מזה אני אומר שאפילו ודאי יתקיים המכר וגם יתקיים קנויו מעכשיו ליהודי מותר, וגם חיוב הוא לקחת המזוזות מן הבית, בטרם יחזיר המפתח לנכרי אשר לו הבית עד שיכנס בו היהודי הקונה, אם לא שהתנה עמו שיניח בו המזוזות ולא יגע בהם מפני שהם נתונים ליהודי הקונה דכה"ג מסתברא דמירתת גוי ונזהר לשמור התנאי, לפי שדבר פסוק וסתם נאמר בגמרא. ומנכרי נוטלה ויוצא לא חייש תלמודא אפילו כי מוגר ליה לישראל, ומשמע לא זו בלבד שבאופן זה רשאי לקחתה אלא שחובה היא ג"כ, וכהוראת לשון נוטלה ולא קאמר רשאי לטלה אלא דחויבא נמי איכא. וטעמא ודאי, משום דילמא אתי למעבד בה מידי דבזיונא. ועיין בבית לחם יהודה על השו"ע דמשמע דאסור.

כ. **בגמרא** (ב"מ שם) איתא, וכשהוא יוצא לא יטלנה בידו ויוצא, ומנכרי נוטלה בידה ויוצא, ובשו"ע (יו"ד רצ"א סעיף ב') כתב המחבר, ואם שכר הבית מעובד כוכבים

ולא יותר, ואף אם שידוע שדרכו של המשכיר לקנות מזוזות מהודרות בשאר מקומות שיש עליו חיוב מזוזה, דכמו באמר הרי עלי עולה יוצא יד"ח בדבר מועט אפילו אם הפריש שור ה"ה הכא, ולכן אפילו כשידוע שדרך המשכיר לקנות מזוזות מהודרות וכו' דכמו באמר הרי עלי עולה ועשה מעשה שהפריש שור אעפ"כ יוצא יד"ח בדבר מועט, ה"ה הכא שלא עשה שום מעשה יוצא במזוזה כשרה, אף לדעת החכ"צ ושאר האחרונים. אמנם נראה דאינו דומה דכאן נתן לו מזוזה מהודרת ששווה יותר וכו' משא"כ בהרי עלי קרבן אין לקרבן שוויות למקדיש הקרבן. והנה הראשון שדן בדין מזיק לחבירו אתרוג מהודר הוא המהר"ם מינץ (סימן ק"ג) ותו"ד שמעון הזיק לראובן אתרוג יקר ומהודר, ורצה שמעון לשלם לראובן אתרוג כשר כיון שבזה יוצא יד"ח, וכתב דהדין עם שמעון, ומייתי ראיה מסוגיא (ב"ק ע"ה) בעי רבא הרי עלי עולה והפריש שור ובא אחר וגנב מי פטר נפשיה בכבש לרבנן או בעולת העוף לר"א בן עזריה, או דילמא מצי אמר ליה אנא מצוה מן המוכחר בעינא וכו', הדר פשט גנב פטר עצמו בכבש לרבנן ובעולת העוף לר"א בן עזריה, הרי מבואר מהסוגיא שראובן אינו יכול לטעון שרוצה לקיים המצוה מן המוכחר, וממילא יכול שמעון לפטור עצמו באתרוג הכשר לברכה ע"כ. וראה עוד בשו"ת רבי יהודה מילר [מבן דורו של החכם צבי]. וְהַלְבָּחָה מצינו כעין שאלה זו בשו"ת מהרש"ם (ח"ד סימן מ"ו) גבי אחד ששאל מחבירו תפילין יקרים ונגנבו ממנו וכו' ומסיק לדינא ז"כ פשוט דמחוייב לשלם כפי שיווי למכירה, ע"כ. ונראוי לציין דברי הפמ"ג (או"ח תרנ"ו) שהביא דברי המהר"ם מינץ והחכם צבי וכתב והנה בפסולו בשוגג י"ל דפטר נפשיה באתרוג קטן אף להחכ"צ, עכ"ד - והאחרונים כבר העירו ע"ד מה מקום יש לחלק וצ"ע].

יג. בשעת הדחק

בשעת הדחק כשאנינו מוצא עתה מזוזה אחרת לקבוע בדירתו החדשה יכול להסיר את המזוזה ולקבעה בבית החדש^א, ויש מפקפקין בזה^ב.

יד. כשלא ידורו יותר בבית

שובר שגמר שכירותו ויודע שאין בדעת המשכיר להשכיר את הדירה לאדם אחר, רק לאחר זמן רב, אעפ"כ אסור להסיר את המזוזות ויש בזה משום סכנה^ב.

מקורות והארות

אחד משמע אם דעתו לקבוע המזוזה בבית אחר אין קפידא ואין עונש עיי"ש. ועיין בחידושי שפת אמת (שבת כב.). **והפרי** מגדים (א"ח סימן ט"ו סוף סק"ב) כתב וז"ל, ומיהו אם אין לו כי אם מזוזה אחת ואין מצוי יותר בעיר לקנות כדאי דשרי ליטול משם במקום שרוצה הוא לדור וכו' עכ"ד. וכן כתב החיד"א בברכי יוסף (י"ד סימן רצ"א סוף סעיף ג') דאם היא במקום שאינו מוצא מזוזה לבית שהוא רוצה עתה לדור בו 'והיא רחוקה ממנו שתבוא לידו' כדאי הם הגאונים רבינו האי גאון ורב אחא שהקלו לסמוך עליהם בשעת הדחק, ועיין מה שכתב במעדני מלך, עכ"ל. והו"ד בפתחי תשובה (שם סק"ז). וכ"כ בדמשק אליעזר (אות מ"ם סעיף י"ח). **ובשו"ת** ויחי יעקב (י"ד סימן ע"א) כתב, דאם אין לו מזוזה אחרת לקבוע בדירתו השניה בה הוא הולך להתגורר 'מותר לו לטלנה גם לכתחילה' על מנת להניחה בדירתו השניה, שהרי כל הטעם שאסור ליטלה הוא משום מזיקין דהיינו שמא לא יקבע השני מזוזה מיד בהכנסו לדירה ויוזק בנתיים מן המזיקין שהיו שם קודם שיכנס, מה שאין כן ככהאי גוונא שאינו מוצא מזוזה אחרת וחיי קודמין לחיי חבירו מותר לו ליטלנה בכדי להציל נפשו מהמזיקין מאחר שאין באפשרותו להשיג כעת מזוזה אחרת, עכ"ד.

כב. **בערוך** השולחן הביא דברי הברכ"י (הנ"ל) ונשאר בצריך עיון. ובשו"ת יד יצחק (סימן רע"ז) כתב דכן משמע מהמג"א (סימן ט"ו סק"ב) שהביא דין מזוזה דאסור ליטלה אפילו רוצה לקבעה בבית אחר, ואח"כ כתב בשם הלבוש לענין ציצית ברוצה לעשות יותר יפים מותר, משמע במזוזה גם ככה"ג אסור, והרי בזה בא לקבוע מיד היותר יפה ש"מ דגם ככה"ג אסור דל"פ רבנן. **ובשבעים** תמרים כתב, דזה בא רבינו לחדש דאסור אף כשקובעה מיד בבית אחר.

ג. **בשו"ת** שאילת יעב"ץ (ח"ב סימן קי"ז) נשאל באחד שעוקר דירתו מבית זה לבית אחר, וביתו הראשון

או ששכרו לעובד כוכבים נוטלה ויוצא. הג"ה: ועכו"ם שבקש שיתנו לו מזוזה ורוצה לקבעה בפתחו אסור ליתנה לו כך השיב מהרי"ל. ונ"ל דמכל מקום דאיכא למיחש משום איבה ושיירע משום זה לישראל שרי, ע"כ. ובשיטמ"ק כתב בשם הריטב"א דבגוי נוטלה הוא מילתא דפשיטא, אלא דבא ללמדנו אף בית שרגיל הגוי להשכירו לישראלים מותר להוציא המזוזה משם. ובפתחי תשובה (שם סק"ט), כתב עיין בשאילת יעב"ץ (ח"ב סימן קכ"ב) דאין חילוק אם העכו"ם בעצמו ידור בו אח"כ או שישכיר אותו לישראל אחר, וכתב עוד דמה שאמרו נוטלה ויוצא הוא ע"ד החיוב, משום דלמא אתי למיעבד בה מידי דבזיונא, ע"כ. **וב"כ** בשו"ת חלקת יעקב (י"ד סימן קנ"ט). וכתב עוד (שם סימן ק"ט) דאם הוא מסופק אם ידור בו אח"כ גוי, אם המשכיר הבעה"כ הוא איש חרדי דיש לסמוך עליו כשישכיר הדירה לעכו"ם שיטול המזוזות בכדי להצילם מבזיון, א"כ בעת שלהשוכר הוא ספק דשמא ידור ישראל והוי ספק בסכנתא דאסור, אבל כשהמשכיר אינו חרד ואין לסמוך עליו בזה שלא יבאו המזוזות לידי בזיונא מהנכון לנטלם משם בכדי לשמרם מבזיונא גם על צד הספק, כיון דאפילו כשידור אח"כ ישראל יש לסמוך בשעה"ד על שיטות המתירין מבית לבית אחר וכו"ל. **אמנם** אם כבר השכירו לישראל אחר כתב בשו"ת יד יצחק (סימן רע"ז) דודאי אסור ליטול המזוזה משם דשכירות ממכר הוא לענין זה דמזוזה חובת הדר, וכן נהוג עלמא דגם בזה שייך הטעם שכתבו התוס' (ב"מ קא:) דאם נוטלה הוה כאילו מזיק אותן שידורו בבית.

כא. **הנמוקי** יוסף מביא דהריטב"א כתב על מ"ש דלא יטלנה בידו ויצא, פירוש סתמא קאמר אפילו כשצריך אותה לבית אחר, וכן משמע מתוס' דאסור ליטול המזוזה גם כשרוצה לקבעה המזוזה בבית אחר דהרי כתבו לחלק בין מזוזה לטלית דמטילין מבגד לבגד, ומתוס' שבת (כ"ב:) משמע דנסתפקו בזה, ובתירוק

טו. כשהבית עומד להריסה

אם עומד להרוס את ביתו לגמרי או לערוך שיפוצים מותר להסיר המזוזות בעת שיוצא מהבית אף אם יודע שיקח זמן רב עד שיתחיל לסתור הבית וכדומה יז.

מקורות והארות

השאלות דמתיר מיירי הברייתא כשאנו מניח המזוזה במקום אחר, אבל כשמניחה במקום אחר לעולם שרי, והא דבאמת דקדקו התוספות דמזוזה אינו דומה ליציית. דאסור כשנועל הבית למדו מדתניא ומנכרי נוטלה בידו ולא תני אם אינו משכירה לישראל נוטלה וכו', אלא אין שום נפקא מינה אם משכירה לישראל או לא וזה ברור עכ"ל. **אמנם** הפרי מגדים במשבצות זהב (א"ח סימן ט"ו סק"ב) העלה דאם מסגיר את הבית ואין דר שם שום אדם, יש לומר דרשאי להוציא המזוזות. **ובספר** חובת הדר (פ"א סק"ג ד"ה נראה כתב, דאם הבית אינו מושכר עתה לאדם אחר דמותר ליטלנה, אלא דמרש"י (מנחות מד. ד"ה משום) משמע דגם בכה"ג אסור ליטלנה. **ובגבורת** ארי (יומא דף י') כתב, דבלשכת פלהדרין שדר רק ד' ימים וחייב במזוזה לא שייך האיסור ומותר ליטול המזוזה לאחר ז', וכתב בשו"ת תשובה שלמה (ח"א סימן מ') דלפי"ז ה"ה דסוכת החג למאן דס"ל שחייב בחג במזוזה ובשאר ימות השנה פטור, היה מותר להוריד המזוזה דמסתמא לא ידורו בו בשאר ימות השנה.

כד. **בדעת** קדושים (י"ד סימן רצ"א סעיף א') כתב, דכשמפנה על מנת לסתור הבנין אף אם ישתהה זמן עד שיהרסנו, כיון שהוסכם להריסה הוי ליה כמהורס עכ"ל. וכ"נ מדברי הפמ"ג (סימן ט"ו משב"ז סק"ב) שכתב בא"ד ועיין דרכי משה (י"ד רצ"א אות ב') כתירוצי השני של תוספות שבת דמשום מזיקין, והיינו כשדרים שם בני אדם כמ"ש בבית יוסף ודרכי משה (בסימן רצ"א), דמזיק לבני אדם הדריש שם, 'אבל אם מסגיר את הבית ואין דר שם שום אדם י"ל דרשאים'. וכ"כ בספר חובת הדר (פ"א סעיף י"ב). **ובספר** פניני רבינו הגר"ז (עמוד ל') כתב, מעשה בחכם אחד שהיה גדול בתורה שהיה לו צריף ומכרו לקבלן אחד שרצה להורסו ולבנות בנין אחר תחת אותו הצריף, ואותו החכם נסתפק אם אפשר להוריד את המזוזות כשיוצא מהצריף או רק מעת שהקבלן מתחיל בהריסת הצריף, ובא בשאלה זו בפני הגר"ז מבריסק זצ"ל והשיב לו על ידי מעשה אחר שהיה בידו ובעקבות אותו מעשה הת"ח הג"ל הוריד את המזוזות רק לאחר שהקבלן הרס את המשקופים.

שהיה דר בו ישראל אחר קנה אותו, ואינו רוצה לדור בו כעת אלא דר בבית אחר, ואפשר שרוצה להשכירו לישראל אחר, אבל כעת הבית ריק מאין יושב ולא דר בו איש, ואפשר שעד חודש ימים לא ידור בו אף אדם, והספק הוא האם עוקר הדירה הנ"ל מחויב להניח המזוזות ואין לו רשות להוציאן משום סכנת מזיקין כמבואר בשו"ע (סימן רצ"א), או שיש חילוק בדין זה דאמרינן דוקא היכי דישאל אחר תיכף אחר עקירת הדירה של האחד הלך לבית זה לדור בו דמזוזה חובת הדר הוא, אבל אם הבית עומד ריק מאין יושב כשיוצא השוכר מן הדירה מותר לו ליטלה בידו. והשיב שברור הדבר שאפילו יש לאדם כמה בתים לדירה כולם חייבים במזוזה אף אם אינו דר בקביעות אלא באחד מהם, ואינו נכנס לשאר הדירות אלא פעם אחת בשנה כדמוכח בפרק קמא דיומא (יא). דאוצרות יין חייבים, ומדלא מפלגינן בהו במסתפק דוקא (כדמפליג תלמודא בפ"ק דפסחים (ח). לענין בדיקה) שמע מינה דכולהו שרין בכך. א"כ זה הבית הוא שלו, וגם עומד להשכירו לישראל חייב הוא במזוזה מן התורה דחובת הדר היא, ואית ביה נמי משום סכנה אפילו אינו צריך לו כלל מאחר שעל כל פנים עתיד הוא להשכירו לישראל וכו' וחמירא סכנתא וכו', עכ"ל. והביאו דבריו בעיקרי הד"ט (הלכות מזוזה סימן י"א) וז"ל, היוצא מבית המושכר לו מישראל אף שאין משכיר יכנס בו ולא ישכירו לאחר אלא לאחר זמן, מכל מקום חייב היוצא ממנו להניח שם מזוזה ואיתא משום סכנה, עכ"ל. **ובשו"ת** מנחת יצחק (חלק י' סימן צ"ו) אחר שהביא תשובת השאלת יעב"ץ הנ"ל שכתב דאפשר עד ירח ימים וכו', העלה, דמוכח מדברי תשובת שאלת יעב"ץ דאיכא סכנה אפילו יעמוד ריק זמן מרובה, כיון שאף על פי כן עומד להשכירו לישראל. **ובשו"ת** משיב דבר [להנצי"ב] (ח"ב סימן ב') כתב, ע"ד חכם שחקר אם רשאים ליטול מזוזה מבית שבעליו נועלים אותה על כמה ירחים ולקבוע המזוזה במקום אחר, ולאחר שהאריך בדבר בטוטר"ד העלה במסקנת דבריו דלשיטת התוספות אסור מן הדין ליטול המזוזה בין שנועל הדירה ובין שמשכירה לישראל, ורק כשמשכירה לנכרי נוטלה בידו כדתניא בבבא מציעא (קב.), ולשיטת

טז. להסיר מזוזה ממקום הפטור

קבע מזוזה במקום שפטור ממזוזה כגון פונדקי, אפ"ה אסור ליטול המזוזה כשיוצא, וראה בהערה כ"ה. ואם שינה מקום שחייב במזוזה למקום פטור כמרחץ וכדומה יכול להסירה כ"י.

יז. להסיר מזוזה ע"י קטן ונכרי

בספר מזוזות מלכים על קצור שולחן ערוך (סימן י"א ס"ק קפ"ט) כתב, יש שרצה לדקדק, מלשון 'לא יטלנה בידו ויצא', דרך הוא בעצמו אסור ליטלה, אבל מותר לו להסירה על ידי נכרי וקטן, ואפשר דגם זה אסור, (תשו' מ"ח ח"ג בויצבר יוסף סימן ע"ו, ואינו תח"י), וספק סכנתא לחומרא.

מקורות והארות

במזוזה ואין לו מזוזה. וראה בספר עלי דשא (הלכות מזוזה, סימן ל"ד) שנסתפק ג"כ בזה. כו. פשוט, וכ"כ הגר"ח ק שליט"א במסכת מזוזה על השו"ע (שם).

נפלה המזוזה כשיצא

כתב במזוזות מלכים (שם), יש להסתפק אם נפלה המזוזה מעצמה בשעת יציאתו מהבית אם מותר לו ליקחה עמו, או אפשר דמחויב לחזור ולקובעה בבית שיצא משם.

שגג ונטל המזוזה

במזוזות מלכים כתב, עוד יש להסתפק אם לא ידע שאסור לו ליטלה, אם מחויב לחזור ולקובעה.

מחדר לחדר

בכוס הישועות (על הגמ' הנ"ל) כתב דמדברי הגמ' מבואר דהאיסור הוא רק כשיצא מביתו אבל מחדר לחדר מותר להעביר המזוזה.

כה. בירושלמי (מגילה, פ"ד הי"ב) כתב הדר בפונדקי חו"ל שלושים יום אינו צריך ליתן מזוזה אם נתן לא יטול, רבי יעקב בר אחא בשם רבי יאשיה מפני מעשה שאירע מעשה באחד שנטל והיה קובר את בנו, וכתב באפיקי מגינים (הל' ציצית סימן ט"ו) דמוכח מכאן דאף דפטור ממזוזה מכל מקום לא יטול. וכ"כ בבירור הלכה (י"ד סימן רצ"א) בשם הדברי חמודות (ס"ק נ"ו). וכ"כ הגר"י אייזיק שור בספרו 'אבל אם' (דף ה'). ובמ"ב. אמנם יש לחלק דלא דמי, דבירושלמי מיירי בדירה שעצם הדירה חייבת במזוזה רק הוא היה פטור לקבוע מזוזה כשדר שם ולכן יש סכנה, משא"כ כשמסיר מזוזה ממקום הפטור אפשר דלא שייך בזה סכנה, ומכל מקום נראה דלדינא יש אולי לחוש מצד חמירא סכנתא מאיסורא. ובמזוזות מלכים (שם) כתב, מי שיש לו מזוזה בחדר שמן הדין פטור ממזוזה, רק שקבעה בשביל שמירה, אם רוצה יוכל להסירה ולהשאילם לחבירו החייב